

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.2>

УДК 657.47:636.034

Н. Г. Здирко,

д. е. н., професор, директор ННІ економіки та управління,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5968-3502>

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

N. Zdyrko,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Director of the Educational and Research
Institute of Economics and Management, Vinnytsia National Agrarian University*

FORMATION OF ACCOUNTING INFORMATION FOR EFFECTIVE MANAGEMENT OF DAIRY FARMING COSTS

У статті представлено вагомість дослідження проблем обліку витрат в галузі молочного скотарства України в умовах воєнного стану та представлено розробку пропозицій, щодо їх вирішення. Вказано на проблеми, які спонукають до вивчення питання облікового відображення витрат основного виробництва, формування системи обліку й контролю витрат, задля інформаційного забезпечення ефективного управління.

Представлено дані по динаміці поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення станом на 01 січня 2024р., які відображають негативну динаміку.

Зазначено, що без оптимізації та зниження витрат у даній галузі та підвищення продуктивності не зросте ефективність молочного скотарства.

Сформовано, основні фактори оптимізації витрат та зниження собівартості в молочному скотарстві, зокрема, це: скорочення витрат виробництва за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок повнішого використання виробничих потужностей підприємства за менших витрат, оптимізація витрат сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання, кормів.

Встановлено зв'язок внутрішньогосподарських релевантних факторів які реагують на управлінські рішення з організацією облікового забезпечення управління витратами.

Запропоновано структуру положень облікових регламентів для підприємств галузі молочного скотарства. Зокрема, деталізовано, елементи облікової політики підприємств галузі молочного скотарства щодо витрат виробництва, які допоможуть ефективно управляти витратами, підвищити продуктивність і знизити собівартість продукції, що сприятиме досягненню стратегічних цілей. Представлені елементи облікової політики включають: класифікацію витрат виробництва, облік витрат на корми, засобів захисту тварин та ветеринарних заходів, енергію та паливо, обладнання та матеріали, аналіз та контроль витрат, автоматизація обліку витрат, методи калькулювання собівартості продукції.

The article presents the importance of studying the problems of cost accounting in the dairy farming industry of Ukraine under martial law and presents the development of proposals for their solution. The problems that prompt the study of the issue of accounting for the costs of basic production, the formation of a system of accounting and cost control, for the purpose of information support for effective management are indicated.

The data on the dynamics of the number of cows in agricultural enterprises and households as of January 01, 2024, which reflect the negative dynamics of the number of cows, are presented.

It is noted that without optimizing and reducing costs in this area and increasing productivity, the efficiency of dairy farming will not increase.

The main factors of cost optimization and cost reduction in dairy farming are formed, in particular, the following: reduction of production costs by increasing labor productivity, increase in production volume due to fuller use of production capacities of the enterprise at lower costs, optimization of the consumption of raw materials, electricity, fuel, equipment, and feed.

The connection of internal economic relevant factors that respond to management decisions with the organization of accounting support for cost management is established.

Accounting regulations for dairy farming enterprises aimed at reducing production costs are proposed. The elements of the accounting policy of dairy farming enterprises in relation to production costs are detailed, which will help to effectively manage costs, increase productivity and reduce production costs, which will contribute to the achievement of strategic goals. The elements of the accounting policy presented include: classification of production costs, accounting for feed costs, animal protection and veterinary measures, energy and fuel, equipment and materials, cost analysis and control, automation of cost accounting, and methods of product costing.

Ключові слова: витрати, молочне скотарство, управління витратами, управлінський облік витрат, елементи облікової політики, організація управлінського обліку.

Keywords: costs, dairy farming, cost management, management cost accounting, accounting policy element, management accounting organization.

Постановка проблеми. Розвиток галузі молочного скотарства є пріоритетним питанням для України, яке потребує нагального вирішення, незважаючи на важкий для країни час. Молочне скотарство не лише забезпечує населення важливими продуктами харчування в потрібній кількості, широкому асортименті та належної якості, а також має неабиякий експортний потенціал.

Через повномасштабну війну галузь молочного скотарства, зазнала значних втрат. Окупація та руйнування виробничих потужностей, скорочення інвестицій, загибель частини поголів'я, зростання витрат на його утримання та годівлю, обмеження фінансових ресурсів для фермерів, зниження рентабельності продажів та інші виклики для бізнесу потребують кардинальної перебудови облікового забезпечення управління витратами в даній галузі. Тому, дані проблеми спонукають до вивчення питання облікового відображення витрат основного виробництва, формування системи обліку й контролю витрат, задля інформаційного забезпечення ефективного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розв'язання проблем, щодо витрат виробництва, методів їх обліку, аналізу та шляхів зниження собівартості розглядали у своїх працях багато вітчизняних науковців: С. Голов, В. Дерій, Я. Іщенко, Т. Мулик, Ф. Бутинець, Л. Нападовська, І. Свиноус, Г. Павленко, О. Подолянчук та інші. Здійснення ефективного управлінського контролю за обліком витрат, раціональним використанням ресурсів підприємства, що враховуватимуть організаційно-технологічні особливості галузі молочного скотарства потребують подальших досліджень.

Мета статті – є дослідження проблематики обліку витрат в галузі молочного скотарства України в умовах воєнного стану та розробка пропозицій, щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Наша держава, за період незалежності, вперше стикнулася із агресією зі сторони іншої держави, яка в прямому сенсі, змусила боротися із нестандартними викликами сьогодення. Дана ситуація, значно відобразилася на галузі молочного скотарства, що призвело до зменшення поголів'я тварин та обсягів виробництва продукції, підвищення цін на засоби захисту тварин, паливо, електроенергію, суттєве зростання собівартості продукції, нехватки професійних кадрів у зв'язку із міграцією та мобілізацією.

У оновленій інфографіці «Молочна карта України-2024» станом на 01 січня 2024р., представлено дані по динаміці поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення (рис.1) [1, 2].

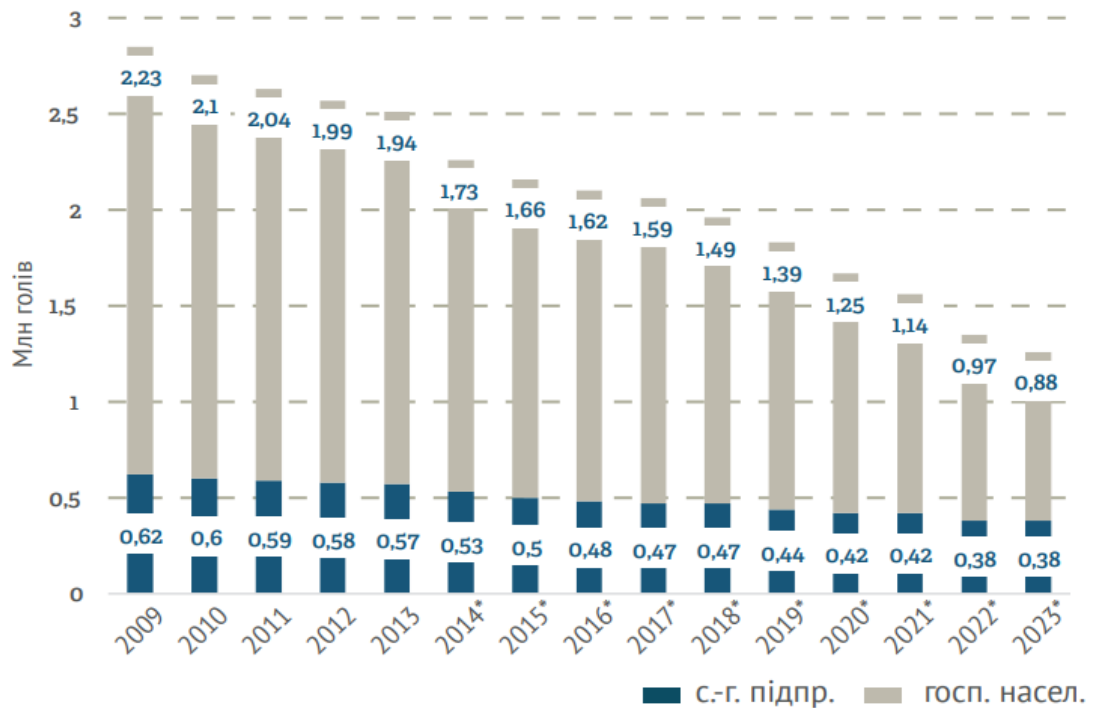

Рис. 1. Динаміка поголів'я корів по секторах

Джерело: 1, 2

За підсумковими даними рис.1, спостерігається стійка негативна динаміка, щодо поголів'я корів [1, 2]. Узагальнивши подану інформацію, можна дійти висновку, що без оптимізації та зниження витрат у даній галузі та підвищення продуктивності – ефективність молочного скотарства не підвищиться. Сучасна система бухгалтерського обліку, систематичний контроль за витратами основного виробництва стане переконливим фактором збереження та зростання ефективності галузі.

Ключовим елементом ефективного виробництва є – зниження собівартості продукції. Основні фактори оптимізації витрат та зниження собівартості в молочному скотарстві представлені на рис. 2.

Зокрема, це: скорочення витрат виробництва за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок повнішого використання виробничих потужностей підприємства за менших витрат, оптимізація витрат сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання, кормів.

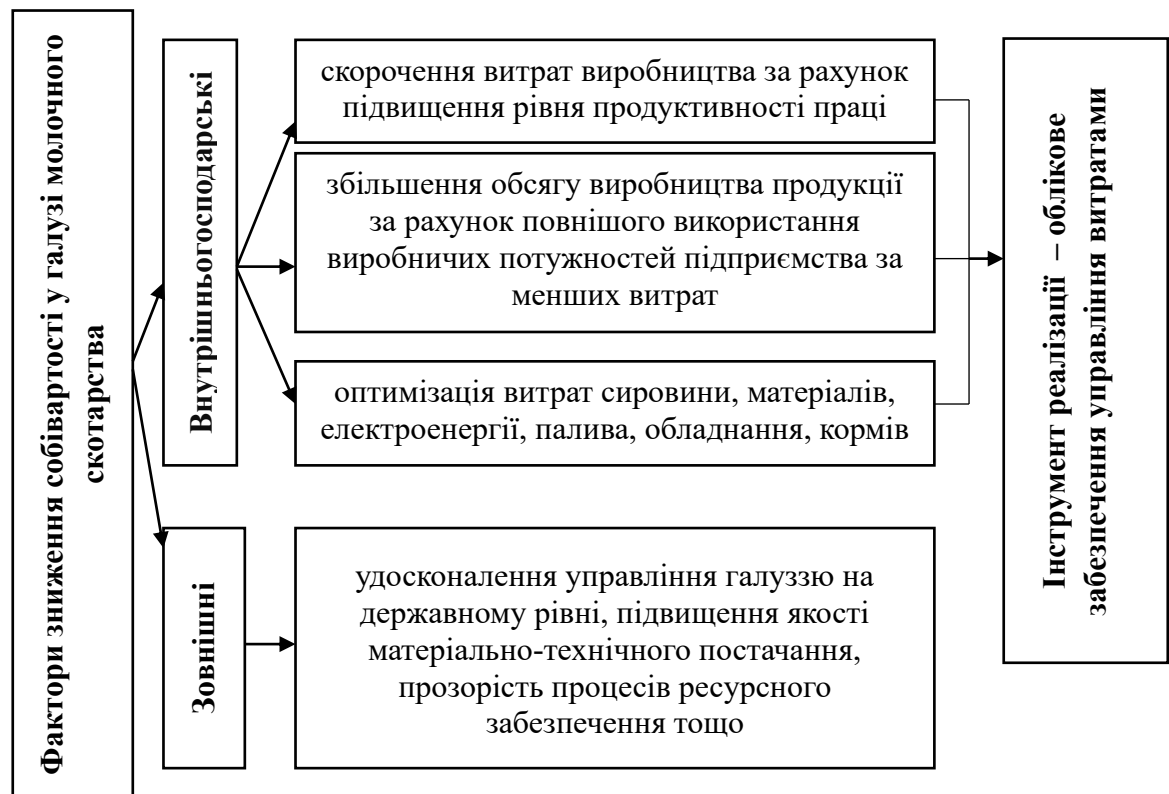

Рис. 2. Облікове забезпечення управління витратами, як інструмент зниження собівартості у галузі молочного скотарства

Джерело: авторська розробка

Для управління ефективністю виробництва на рівні підприємства, важливо виділити релевантні фактори, тобто фактори, які реагують на управлінські рішення. Одним із важливих інструментів реалізації цих факторів є організація належного облікового забезпечення управління витратами.

Розглянемо детальніше можливі шляхи забезпечення внутрішньогосподарських факторів зниження собівартості у галузі молочного скотарства.

1. В умовах воєнного стану скорочення витрат виробництва за рахунок підвищення продуктивності праці стає ще більш актуальним. У зв'язку з обмеженими трудовими та матеріальними ресурсами, збільшенням їх вартості важливим є впровадження нових технологій. Зокрема, використання автоматизації та робототехніки для виконання рутинних та небезпечних робіт; впровадження сучасних інформаційних систем для оптимізації управлінських процесів.

Вагомим інструментом підвищення продуктивності праці є оптимізація виробничих процесів. З цією метою необхідно здійснити перегляд і спрощення виробничих процесів задля зменшення часу та ресурсів на виконання завдань. Впровадження методів бережливого виробництва за концепцією Lean Production, дозволить усунути втрати і сприятиме підвищенню ефективності підприємства.

Організація навчання та підвищення кваліфікації персоналу, дозволить працювати більш ефективно із використанням нових технологій, а розвиток програм мотивації та стимулювання працівників позитивно вплине на їх продуктивність.

Реорганізація управлінської структури при зменшенні кількості управлінських рівнів, дозволить прискорити прийняття управлінських рішень. Впровадження системи управління за цілями Management by Objectives дасть змогу визначити конкретні цілі і завдання для кожного працівника по кожному підрозділу.

Активний пошук, залучення та впровадження інноваційних рішень у галузі молочного скотарства дозволить забезпечити продовольством державу на високому рівні, шляхом конкретних дій від держави, отримання фінансової допомоги від східних партнерів.

2. Збільшення обсягу виробництва продукції молочного скотарства за рахунок повнішого використання виробничих потужностей можна досягти шляхом оптимізації годівлі та догляду за тваринами, за рахунок впровадження збалансованих раціонів годівлі, які відповідатимуть потребам тварин у різні періоди їх життєвого циклу; підвищення генетичного потенціалу стада; покращення умов утримання тварин; використання сучасних технологій та обладнання; раціональне використання виробничих потужностей.

Впровадження цих заходів сприятиме ефективнішому використанню виробничих потужностей і дозволить значно збільшити обсяг виробництва продукції молочного скотарства.

3.Сьогодні, досить гостро стоїть питання, щодо зменшення витрат на електроенергію, оскільки постійні блекаути негативно відображаються на

діяльності підприємства. Даний фактор провокує втрату надоїв молока та псування продукції, підвищення витрат виробництва через постійне використання генераторів. Відсутність електроенергії на фермі та в інших технічних приміщеннях, кормоцехах напряду впливає на водопостачання, доїння корів, технології їх утримання та зберігання кормів. Зменшення витрат на енергію та матеріали, можливе за рахунок використання енергоефективних технологій та альтернативних джерел енергії, а оптимізація використання матеріалів сприятиме зменшенню втрат виробництва.

Оскільки, переважну частину витрат у галузі молочного скотарства займають корми, то для облікового забезпечення управління витратами та підвищення економічної ефективності необхідно модернізувати систему годівлі тварин: збалансувати раціонів тварин, який забезпечений всіма поживними речовинами та зменшити витрати кормів на формування одиниці продукції.

Забезпечення безперебійного постачання ресурсів дозволить налагодити стабільні канали постачання кормів для уникнення порушень раціонів годівлі.

Організація облікового забезпечення управління на підприємстві розпочинається із отримання запитів від управлінського персоналу та формування на основі них облікової політики. Традиційно, облікова політика оформляється Наказом або Положенням про облікову політику. Пропонуємо, в зазначені облікові регламенти для підприємств галузі молочного скотарства, які мають на меті зниження собівартості продукції, включити наступні елементи, представлені в таблиці 1.

Ці елементи облікової політики допоможуть підприємству молочного скотарства ефективно управляти витратами, підвищити продуктивність і знизити собівартість продукції, що сприятиме досягненню стратегічних цілей.

**Таблиця 1.Елементи облікової політики підприємств галузі
молочного скотарства щодо витрат виробництва**

№ п/п	Елемент облікової політики	Характеристика
1.	Класифікація витрат основного виробництва	Прямі витрати: детальний облік витрат на корми, ветеринарні послуги, заробітну плату працівників, задіяних безпосередньо у виробництві молока (первинний облік згідно з планом-графіком документообігу, склад статей витрат, робочий план рахунків за зазначеними об'єктами)
		Непрямі витрати: облік витрат на утримання обладнання, адміністративні витрати, витрати на енергію та паливо (первинний облік згідно з планом-графіком документообігу, склад статей витрат, робочий план рахунків за зазначеними об'єктами, порядок розподілу непрямих витрат та їх включення до собівартості продукції)
2.	Облік витрат на корми	Метод оцінки кормів при вибутті (середньозваженої собівартості, метод ФІФО, метод нормативних витрат)
3.	Облік засобів захисту тварин та ветеринарних заходів	Облік витрат на ветеринарні послуги, вартості біопрепаратів, медикаментів та засобів дезінфекції, що використовуються у молочному скотарстві (Метод оцінки засобів захисту при вибутті (ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, метод ФІФО, метод нормативних витрат)
		Впровадження системи контролю за здоров'ям та продуктивністю тварин
4.	Облік витрат на енергію та паливо	Ведення обліку споживання енергії та палива для аналізу та оптимізації витрат, облік електроенергії, отриманої з альтернативних джерел, облік витрат на роботу генераторів (первинний облік згідно з планом-графіком документообігу, робочий план рахунків за зазначеними об'єктами, порядок включення витрат допоміжних виробництв до собівартості продукції)
5.	Облік витрат на обладнання та матеріали	Облік витрат на придбання, обслуговування та ремонт обладнання (первинний облік згідно з планом-графіком документообігу, робочий план рахунків за зазначеними об'єктами, метод нарахування амортизації на виробничі необоротні активи, терміни експлуатації виробничих об'єктів, порядок відображення в обліку витрат на ремонт та поліпшення обладнання)
6.	Облік заробітної плати та підвищення продуктивності праці	Ведення обліку заробітної плати працівників з урахуванням їхньої продуктивності та внеску у виробництво
		Впровадження системи мотивації та підвищення кваліфікації персоналу
7.	Аналіз та контроль витрат	Регулярний аналіз витрат для виявлення можливостей для їх оптимізації (визначення форм аналітичних звітів та їх показників)
		Впровадження системи контролю за витратами для забезпечення ефективного використання ресурсів (визначення об'єктів контролю, суб'єктів контролю та особистої відповідальності)
8.	Автоматизація обліку витрат	Використання програмного забезпечення для автоматизації обліку витрат
9.	Забезпечення відповідності стандартам якості	Впровадження системи управління якістю для контролю за всіма етапами виробничого процесу. Мінімізація втрат через невідповідність стандартам якості та підвищення загальної ефективності виробництва (забезпечення обліку показників якості продукції в первинних документах, реєстрах синтетичного та аналітичного обліку, управлінській звітності)
10.	Методи калькулювання собівартості продукції	Використання методу калькулювання за повними чи змінними витратами, обрання методу калькулювання собівартості (позамовний, нормативний, директ-кост тощо)

Джерело: авторська розробка

Висновки: Скорочення витрат виробництва в умовах воєнного стану є складним завданням, що вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних стратегій. Проте ці заходи можуть допомогти підприємствам зберегти конкурентоспроможність та забезпечити стійкий розвиток навіть у складних умовах.

Визначено та детально проаналізовано фактори оптимізації витрат та зниження собівартості в молочному скотарстві. Встановлено зв'язок внутрішньогосподарських релевантних факторів які реагують на управлінські рішення з організацією облікового забезпечення управління витратами.

Запропоновано, елементи облікової політики щодо витрат, які забезпечать формування інформації для ефективного управління ними з метою зниження собівартості продукції.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Асоціація виробників молока. URL: <https://avm-ua.org/uk>.

References

1. Official website of the State Statistics Service of Ukraine (2024), available at: [ukrstat.gov.ua](https://www.ukrstat.gov.ua). Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15 July 2024).
2. Official website of the Association of Milk Producers of Ukraine (2024), available at: <https://avm-ua.org/en/post/about-amp> (Accessed 15 July 2024).

Стаття надійшла до редакції 29.07.2024 р.